

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025 (HE 109/2024 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 28.10.2024.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Jyri Inha, valtiovarainministeriö
- maatalousneuvos Esa Hiiva, maa- ja metsätalousministeriö
- metsäneuvos Erno Järvinen, maa- ja metsätalousministeriö
- tutkimusylijohtaja Antti Asikainen, Luonnonvarakeskus
- talousjohtaja Jutta Petäjä, Luonnonvarakeskus
- ylijohtaja Matti Puolimatka, Ruokavirasto
- elintarviketurvallisuusosaston johtaja ja asiantuntija Marjatta Rahkio, Ruokavirasto
- controller Margit Ranta, Ruokavirasto
- johtaja Ari Eini, Suomen metsäkeskus
- metsänhoitojohtaja Heikki Savolainen, Metsähallitus Metsätalous Oy
- metsäasiantuntija Lea Jylhä, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- maatalousjohtaja Johan Åberg, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- toiminnanjohtaja Jonas Laxåback, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC r.f.
- keskusliiton puheenjohtaja Mats Nylund, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC r.f.
- toimitusjohtaja Minna Mäenpää, Suomen Hippos ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto
- Maanmittauslaitos
- Suomen Metsästäjäliitto
- Suomen riistakeskus
- Kalatalouden Keskusliitto
- Paliskuntain yhdistys

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2024 vp

- Elintarviketeollisuusliitto ry
- ProAgria Keskusten Liitto ry, Svenska Lantbrukssällskapens förbund rf
- Koneyrittäjät ry
- Luomuliitto ry
- Metsäteollisuus ry
- Pro Vege ry
- Sahateollisuus ry
- Suomen 4H-liitto
- Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL ry
- Suomen Hevosenomistajien Keskusliitto ry
- Loimu ry
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry
- Suomen vesihuolto-osuuskunnat ry
- Suomen Vesilaitosyhdistys ry
- Suomenhevosliitto ry
- Suomen Kylät ry
- Svenska lantbrukssällskapens förbund rf, Suomen Kylät ry
- WWF Suomi
- Business Finland Oy

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Maitoyrittäjät ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan tavoitteena on Suomen velkaantumiskehityksen pysäyttäminen. Tämä edellyttää julkisen talouden vahvistamista yhteensä yhdeksällä miljardilla eurolla kahden vaalikauden aikana. Tästä julkisen talouden vahvistamistavoitteesta kuuden miljardin osuus toteutetaan kuluva vaalikauden aikana. Pidemmän aikavälin tavoitteena on tasapainottaa julkinen talous ja kääntää velkasuhde laskuun muiden Pohjoismaiden tasolle. Vuoden 2025 talousarvioesityksessä maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 2,6 mrd. euroa, mikä merkitsee 33,6 milj. euroa vähennystä verrattuna vuoden 2024 varsinaiseen talousarvioon. Vähennys johtuu osittain hallituksen päättämistä talouden sopeuttamistoimista. Sopeuttamistoimista aiheutuvat määrärahavähennykset kohdistetaan muuhun kuin viljelijätukien rahoitukseen.

Valiokunta toteaa, että hallitusohjelman mukaisesti talousarvioesityksessä vuodelle 2025 tunnistetaan entisestään syventynyt maatalouden kriisi ja sen vaikutukset huoltovarmuuden perustana olevalle ruoantuotannolle. Viljelijätukiin ei kohdistu leikkauksia. Samalla toteutetaan hallitusohjelman kirjausta, jonka mukaan suomalaisen ruoan vientipotentiaali on hyödynnettävä nykyistä paremmin. Talousarvioesityksessä panostetaan elintarvikemarkkinoiden toimintaedellytysten parantamiseen. Maa- ja metsätalousministeriön pääluokassa kasvutoimien, hallinnon ja tutki-

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2024 vp

muksen määrärahat kasvavat 15,3 milj. eurolla vuoden 2024 talousarvioon verrattuna. Valiokunnan saaman lausuntopalautteen mukaan kysymys on pääosin panostuksista viennin edistämiseen, biotalouden huoltovarmuuden ja arvonnisan kehittämiseen sekä Jokioisten kotieläintuotannon infrastruktuurin uudistamiseen. Lausunnonantajien tavoin valiokunta pitää tärkeänä ja kannatettavana ruoantuotannon tukien jättämistä sopeuttamistoimien ulkopuolelle sekä panostusta ruokalan kasvuohjelmaan.

Maatalous ja elintarviketuotanto

Pitkään jatkunut alan kannattavuuskriisi, epäedulliset sääolosuhteet ja tuotantopanosten hinnanousu ovat romuttaneet maatalouden kannattavuuden. Kannattavuuskriisin vaikutukset näkyvät yhä investointien lykkäämisinä, sukupolvenvaihdosten vähenemisenä ja yleisenä maksuvalmiuden heikentymisenä. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että maatalouden kannattavuustilanne on edelleen erittäin heikko. Kehitystä voidaan kuvata erilaisten talouden tunnuslukujen avulla. Pellervon taloustutkimuksen mukaan maatalouden yrittäjätulo laskee tänä vuonna vuoteen 2023 verrattuna noin kahdeksan prosenttia. Myös viiden edellisen vuoden keskiarvoon verrattuna yrittäjätulo on lähes kymmenen prosenttia alempi. Samaan aikaan viime vuosien voimakas inflaatio on syönyt yrittäjätulon todellista arvoa.

Vuonna 2023 maatilojen keskimääräinen yrittäjätulo oli Luonnonvarakeskuksen loppuvuodesta 2023 julkaiseman ennusteen mukaan 20 500 euroa, kun se vuonna 2022 oli noin 30 800 euroa. Luonnonvarakeskuksen ennusteen mukaan maatilojen keskimääräinen yrittäjätulo vuonna 2024 on 21 000 euroa. Maataloustuotannon arvoa kuvaava kokonaistuotto on ennusteen mukaan vuonna 2024 yritystä kohden noin 210 000 euroa, josta tukien osuus on 28 prosenttia. Kun kokonaistuotosta vähennetään kaikki tuotantokustannukset, saadaan yrittäjänvoitto, joka osoittaa Luonnonvarakeskuksen tietojen mukaan maatalousyritysten jäävän noin 23 400 euroa tappiolle. Vuonna 2023 kokonaistuotto oli noin 230 000 euroa yritystä kohti. Tuolloin tuotantokustannusten vähentämisen jälkeen saatu yrittäjänvoitto osoitti Luonnonvarakeskuksen ennakkotietojen mukaan maatalousyritysten jäävän noin 25 500 euroa tappiolle. Kannattavuuteen liittyvät ongelmat näkyvät maatalous- ja puutarha-alan rakennekehitystä kuvaavassa tilastossa. Vuonna 2023 Suomessa oli 42 271 maatilaa, mikä merkitsi tilojen lukumäärän vähenemistä 1269 maatilalla. Viljelijöiden ikärakenteen muutos tulee kiihdyttämään kehitystä entisestään. Kuluvin vuoden tilastot julkistetaan marraskuussa. Valiokunta korostaa tilanteen vakavuutta kansallisen elintarvikehuoltovarmuuden näkökulmasta.

Valiokunta kiinnittää huomiota ruoantuotannon tulevaisuuden kannalta ratkaisevaan kehitykseen. Se on useissa lausunnoissaan ilmaissut huolensa maatilojen sukupolvenvaihdosten vähenemisestä ja viljelijöiden ikääntymisestä (MmVL 7/2024 vp — VNS 2/2024 vp ja MmVL 18/2024 vp — HE 88/2024 vp). Valiokunta korostaa, että maataloustuotannon kannattavuus on välttämätön edellytys tilanpidon jatkamiselle ja maatalousyritysten sukupolvenvaihdoksille. Kannattavat ja toimintaansa kehittävät maatilat ovat elinehto kotimaisen ruoantuotannon säilymiselle. Valiokunta katsoo, että sukupolvenvaihdosten edellytysten tukemiseen tulee etsiä monipuolisia keinoja. Esimerkkinä voidaan mainita hallituksen toteuttama, vuoden alusta 2025 voimaantuleva nuoren viljelijän aloitustuen maatalouden yrittäjätulovaatimuksen keventäminen. Lisäksi valiokunnan näkemyksen mukaan Välitä viljelijästä -projektin toimintamallin vakinaistaminen on erinomainen esimerkki tilanpidon jatkamisen edellytysten monipuolisesta tukemisesta. Maata-

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2024 vp

lousyrittäjät ja tilanpidonjatkajat tarvitsevat oman alan ammatillisen koulutuksen ohella erityisesti yrittäjyyttä koskevaa täydennys- ja aikuiskoulutusta yhä vaativammaksi käyneessä, monimutkaistuvassa toimintaympäristössä. Maatalous- ja elintarviketuotanto tarvitsevat monialaisesti kouluttautuneita yrittäjiä ja osaavaa työvoimaa. Valiokunta palaa näihin huoliin jäljempänä.

Valiokunta nostaa esiin viljelijöiden tilannetta heikentävän kehityskulun, joka osittain liittyy maatilakiinteistöjen arvon laskemiseen osana kasvukeskusten ulkopuolisten alueiden hintakehitystä. Tilan maksuvalmiutta ja investointikykyä heikentävät osaltaan pankkien tiukentuneet luottokäytännöt, vakuuksille asetetut vaatimukset sekä rahoituksen vastuullisuutta ja kestävyyttä koskevat vaateet. Valtion toimenpiteet, joilla kannustetaan maataloja investoimaan, ovat valiokunnan näkemyksen mukaan tätä taustaa vasten entistä tärkeämpiä. Ottaen huomioon maatalouden yrittäjätulon negatiivinen kehitys yhtenä mahdollisuutena voidaan pitää investointituen yrittäjätulovaatimuksen muuttamista joustavampaan suuntaan siten, että maatalouden yrittäjätulona huomioidaan myös sivuelinkeinoista saatavat tulot.

Hallitusohjelmassa todetaan, että kotimaisen elintarviketuotannon kestävyys ja kilpailukyky kulkevat käsi kädessä. Maataloustuotannon kokonaiskestävyys ja maaperän viljelykunnosta huolehtiminen ovat myös valiokunnan käsityksen mukaan keskeisiä kilpailutekijöitä. Kriisiytynyttä yritystoimintaa on mahdotonta kehittää, sillä yrittäjän taloudelliset ja henkiset voimavarat kohdistuvat päivittäiseen selviytymiseen. Näin ollen yritystoiminnan perustan tulee olla kunnossa, jotta lainsäädännön vaatimukset ylittäviin investointeihin ja kehittämistoimiin voidaan panostaa. Sekä tuotannollisiin että ei-tuotannollisiin maatalainvestointeihin vaikuttaa edellä kuvattu pankkien kiristyneisiin luottoehtoihin liittyvä negatiivinen kierre. Tämä negatiivinen kierre on vaikea pysäyttää nykyisillä tukipolitiikan välineillä. Valiokunnan näkemyksen mukaan kotimaisen elintarviketuotannon perustan turvaamiseen liittyy olennaisesti pidättäytyminen uusien, kustannuksia aiheuttavien vaatimusten asettamisesta maataloustuotannolle. Lisäksi tilojen pitkántähtäimen toimintaedellytyksiä parantaa maataloustukien sujuvan ja oikea-aikaisen maksamisen turvaaminen. On ensiluokaisen tärkeää turvata Ruokavirastolle riittävät resurssit kuluvan CAP-kauden tuomien uudistusten toteutukseen. Luotettava ja toimiva tukihallinto turvaa maatalojen sopeutumista vaihtelevissa taloussuhdanteissa.

Valiokunta pitää tärkeänä, että maatalouden kannattavuuden parantamiseksi ja niin kutsutun kasvukriisin ratkaisemiseksi tehdään niin lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä vaikuttavia toimenpiteitä. Pitkän tähtäimen tukitoimilla ja johdonmukaisella, ennustettavalla maatalouspolitiikalla luodaan maatalousyrittäjille ja tilanpidon jatkajille näkymä tulevaisuuteen ja tilan kehittämisen mahdollisuuksiin. Kuten valiokunta on aikaisemmissa lausunnoissaan (MmVL 11/2023 vp — HE 41/2023 vp ja MmVL 25/2022 vp — HE 154/2022 vp) todennut, maatalouden kannattavuusongelmista selviäminen ei kuitenkaan voi perustua yksinomaan julkisen vallan tukitoimenpiteisiin. Ratkaisun tulee löytyä markkinoilta ja elintarvikeketjun markkinoiden toimivuuden parantaminen on keskeinen tekijä ratkaisun löytämisessä. Viime vuodet ovat osoittaneet, että maatalouden tuotantokustannukset nousevat nopeammin kuin tuottajahinnat, eivätkä tuottajahinnat reagoi muutoksiin. Valiokunta korostaa elintarvikemarkkinoinen toisen vaiheen uudistuksen ja kilpailulainsäädännön kehittämisen merkitystä elintarvikeketjun markkinoiden toimivuuden parantamisessa. Tähän kokonaisuuteen liittyy myös elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston riittävien toimivaltuuksien ja resurssien turvaaminen.

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2024 vp

Valiokunnan saamissa lausunnoissa on nostettu esiin panostukset elintarvikeviennin ja kansainvälisen kilpailukyvyn edistämiseen. Hallitusohjelman mukaan suomalaisen puhtaan ruoan potentiaali hyödynnetään uudella kasvuohjelmalla, jolla lisätään ruokavientiä. Biotalousedistämiseen varattua rahoitusta pidetään merkittävänä erityisesti ruoka-alan kasvuohjelman toimenpiteiden toimeenpanon kannalta. Lausuntopalautteessa on lisäksi tuotu esiin, että elintarvikeviennissä tarvitaan lisäpanostusta nimenomaan lisäarvotuotteisiin. Toisaalta lausunnoissa on esitetty huoli käynnissä olevan viennin edistämisen ja kansainvälistymispalveluiden uudelleenjärjestelyn vaikutuksista tutkimus- ja kehittämistoiminnan lisärahoituksen hyödyntämiseen. Valiokunta toteaa koko vienninedistämisyjärjestelmän uudistuksen vaativan aikaa ja pitää biotalouden edistämiseen varattua lisärahoitusta kannatettavana.

Lopuksi valiokunta kiinnittää huomiota hevostalouden edistämisen rahoitukseen kohdennettuun 8,5 milj. euron säästöön. Valiokunnan saamassa lausuntopalautteessa toimenpidettä on pidetty ongelmallisena maaseudun kehittämisen sekä hallitusohjelmaan sisältyvien pienyritysjäykkyyden edistämisen sekä erityisesti suomenhevosen aseman turvaamisen tavoitteiden näkökulmasta. Valiokunta pitää tärkeänä, että yhdessä toimialan kanssa etsitään ratkaisuja määrärahan alentamisen vaikutusten lieventämiseksi.

Metsätalous

Hallitusohjelman mukaan metsäalan kilpailukykyisestä ja metsänomistajille kannustavasta toimintaympäristöstä pidetään huolta, eikä metsien käyttöä rajoiteta. Kansallinen metsästrategia 2035 toimeenpannaan valtioneuvoston joulukuussa 2023 tekemän periaatepäätöksen mukaisesti muun muassa valmisteltavina olevien alueellisten metsäohjelmien avulla. Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että kansallista metsästrategiaa toimeenpannaan haastavassa taloudellisessa tilanteessa. Valiokunta pitää tärkeänä, että metsätalouden ja -sektorin kehittämiseen tässäkin tilanteessa panostetaan pitkäjänteisesti metsästrategian linjausten mukaisesti. Metsäsektorin toimintaedellytyksiin panostaminen luo myönteisiä vaikutuksia talouteen ja työllisyyteen.

Vuoden 2025 talousarvioesityksessä puuntuotannon kestävyys turvaamiseen kohdennetaan 35,8 milj. euroa ja metsäluonnon hoidon edistämiseen 11 milj. euroa. Puuntuotannon kestävyys turvaamiseen osoitetun tukimäärärahan kysyntä on ollut vuonna 2024 hyvällä tasolla. Määrärahaa käytetään vuoden 2023 loppuun asti voimassa olleen kestävä metsätalouden määräaikaisen rahoituslain ja vuoden 2024 alusta voimaan tulleen metsätalouden määräaikaisen kannustejärjestelmälain nojalla myönnettävien tukien maksamiseen. Tukivarojen ennakoidaan loppuvan kesken vuonna 2024, minkä seurauksena osa hankkeista siirtyy maksettavaksi vuonna 2025. Valiokunta piti vuoden 2024 talousarvioesityksestä antamassaan lausunnossa (MmVL 11/2023 vp — HE 41/2023 vp) tärkeänä, että metsäalan organisaatiot ja metsänomistajat saadaan aktivoidumaan uuden kannustejärjestelmän käytössä. Tästä näkökulmasta tukivarojen korkeaa käyttöastetta voidaan pitää myönteisenä.

Puuntuotannon kestävyys turvaamiseen määrärahaa esitetään ensi vuodelle 2,6 milj. euroa vähemmän kuin vuonna 2024. Talousarvioesityksen yhteydessä on annettu hallituksen esitys, jonka mukaan kannustejärjestelmään ei enää jatkossa kuuluisi uuden metsätien tekemisen tuki sekä mahdollisuus tehdä uutta tietä yksityistien perusparannushankkeen yhteydessä. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että metsien kasvua ja terveyttä parantavia toimenpiteitä ediste-

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2024 vp

tään hallitusohjelman mukaisesti sekä vahvistetaan oikea-aikaisten ja -suhtaisten harvennushakuiden tekoa huolehtimalla myös taimikonhoito- ja ensiharvennusrästeistä. Hallitusohjelman mukaisesti hallitus vahvistaa metsien ja hiilinielujen kasvua myös ottamalla käyttöön metsänhoitorästien hoito- ja lannoituskampanjat ja hiilirikkaiden kohteiden korvauksen METSO-rahoituksen puitteissa.

Metsäluonnon hoidon edistämiseen valtio varoja kohdennetaan vuoden 2025 talousarvioesityksessä yhtä paljon kuin vuonna 2024. Määrärahalla rahoitetaan ympäristötukisopimuksia, metsäluonnon hoitoa ja kulutusta, ja toteutetaan METSO ja Helmi-ohjelmia. Helmi-ohjelman päätaavoitteena on vahvistaa Suomen luonnon monimuotoisuutta ja parantaa elinympäristöjen tilaa muun muassa suojelemalla ja ennallistamalla soita, kunnostamalla ja hoitamalla lintuvesiä, perinnebiotooppeja ja metsäisiä elinympäristöjä sekä kunnostamalla pienvesi- ja rantaluontoa. Osana Helmi-ohjelman toteuttamista on osoitettu hankerahoituksena lisärahoitusta myös haitallisten pienpetojen pyyntiin sekä kala- ja elinympäristöjen kunnostukseen ja hoitoon. Valiokunta pitää tärkeänä, että METSO- ja Helmi-ohjelmia hallitusohjelman mukaisesti jatketaan ja kehitetään.

Metsähallituksen hakkuutavoitteisiin liittyen hallitusohjelmassa todetaan, että kestävät hakkuumahdollisuudet hyödynnetään optimaalisesti. Maa- ja metsätalousministeriö on alustavasti asettanut Metsähallituksen liiketoiminnan vuoden 2025 tulostavoitteeksi 135,3 milj. euroa. Tavoite vastaa 5,4 prosentin tuottoa Metsähallituksen liiketoimintaan sijoitetulle pääomalle. Valiokunta korostaa, että tulostavoitteen kasvattaminen ei edellytä Metsähallituksen luonnonvarasuunnitelmissa asetettujen hakkuutavoitteiden nostamista. Valtioneuvosto päättää tuloutuksen määrästä vuoden 2025 tilinpäätöksen vahvistamisen yhteydessä.

Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että hallitusohjelman kestäväan ja ennustettavaan metsäpolitiikkaan sisältyy myös veropolitiikan linjaus hallitusohjelman liitteessä C. Liitteen C mukaan metsävähennystä korotetaan 15 prosenttiyksiköllä eli 60 prosentista 75 prosenttiin metsän hankintahinnasta. Syyskuussa 2024 vahvistetun hallituksen lainsäädäntösuunnitelman mukaan hallituksen esitys laiksi tuloverolain 55 §:n muuttamisesta on suunniteltu annettavaksi eduskunnalle kevädistuntokaudella 2025. Valiokunnan valtiovarainministeriöstä saaman tiedon mukaan metsävähennystä koskevan hallituksen esityksen valmistelu on tarkoitus aloittaa heti kun se on mahdollista. Valiokunta pitää tärkeänä, että esityksen valmistelu aloitetaan riittävän ajoissa, jotta esitys voidaan antaa eduskunnalle lainsäädäntösuunnitelman mukaisesti kevädistuntokaudella 2025.

Valiokunta nostaa esiin, että EU:ssa on viime vuosina hyväksytty useita Suomen metsätalouteen ja metsien käyttöön vaikuttavia säädöksiä, joiden toimeenpano käynnistyy lähivuosina. EU:n metsäkatoasetuksen soveltamisen alkamisajankohtaa on komission ehdotuksen mukaan tarkoitus lykätä pääosin vuodelle eli 30.12.2025 asti. Ruokavirasto on nimetty metsäkatoasetuksen osalta kansalliseksi toimivaltaiseksi viranomaiseksi joulukuussa 2023, mutta lopullinen ratkaisu toimivaltaisesta viranomaisesta on tarkoitus tehdä asetuksen täytäntöönpanemiseksi säädettävässä kansallisessa laissa. Metsäkatoasetuksen soveltamiseen liittyy edelleen useita käytännön epäselvyyksiä, ja alan toimijat tarvitsevat asetuksen toimeenpanoon liittyvissä asioissa viranomaisten neuvontaa ja tukea.

Toinen merkittävä metsiin vaikuttava EU-säädös eli EU:n ennallistamisasetus tuli voimaan 18.8.2024. EU:n ennallistamisasetuksen edellyttämän kansallisen ennallistamissuunnitelman laa-

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2024 vp

timinen on alkamassa, ja suunnitelma tulee laatia kahden vuoden aikana. Ennallistamisen toimeenpanoon ei tämänhetkisen tiedon mukaan ole tulossa erillistä EU-rahoitusta. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan osalta on arvioitu, että ennallistamissuunnitelman laadintaan liittyvien selvitysten ja vaikutusarvioiden rahoitustarve on vähintään 1,6 milj. euroa. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että arvioinneissa selvitetään perusteellisesti ennallistamisasetuksen ekologisia, sosiaalisia, taloudellisia ja alueellisia vaikutuksia hyvissä ajoin ennen kuin ennallistamistoimista tehdään päätöksiä. Valiokunta korostaa, että hallitusohjelmassa nostetaan erityisesti esiin metsänomistajien omaisuudensuojan kunnioittaminen ja vahvistaminen. Myös ennallistamistoimien vaikutukset perustuslaissa turvattuun omaisuudensuojaan ja elinkeinovauteen tulee selvittää huolellisesti.

Kalastus ja kalakantojen hoito

Vuoden 2025 talousarvioesityksessä kalastonhoitomaksuista kertyvän määrärahan suuruudeksi on kalastuslaissa säädetyn mukaisesti arvioitu 9,9 milj. euroa perustuen vuoden 2023 kertymään. Kalastonhoitomaksuista kertyvien varojen käyttöä säännellään kalastuslain 9 luvussa sekä valtion talousarviossa. Käytännössä päätös varojen jakamisesta eri käyttötarkoituksiin tapahtuu vuosittain valtioneuvoston raha-asiaivaliokunnan istunnossa. Varoja käytetään muun muassa korvauksiin vesialueiden omistajille, kalavesien kestäväään käyttöön ja hoitoon, kalatalousalan neuvontapalveluihin, kalatalousalueiden toimintaan ja maksun keräämisestä aiheutuneiden kulujen kattamiseen.

Valiokunta toteaa, että hallitusohjelman mukaisesti toteutetulla kalastonhoitomaksun ikäperusteisen vapautuksen muutoksella pyrittiin turvaamaan erityisesti kalakantojen hoitoa ja istutuksia (ks. MmVM 4/2023 vp — HE 49/2023 vp). Lisäksi hallitusohjelmassa korostetaan vaelluskalojen elinolosuhteiden parantamista muun muassa ennallistamalla virtavesiä. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että nämä hallitusohjelman linjaukset otetaan huomioon päätettäessä kalastonhoitomaksuista kertyvien varojen käytöstä. Valiokunta korostaa, että vesialueiden omistajat huolehtivat heille maksettavien korvausten avulla myös hallitusohjelmassa tarkoitettusta kalakantojen hoidosta ja istutuksista.

Lopuksi

Maa- ja metsätalousvaliokunta nostaa lopuksi oman toimialansa ulkopuolelta valtion talousarvioesitykseen liittyen esiin panostukset ammatilliseen- ja korkeakoulutukseen, joilla on keskeinen merkitys myös maa- ja metsätalousalan tulevaisuuden kannalta. Työ- ja elinkeinoministeriön selvitysten mukaan (TEM-analyysyjä 119/2024) päätoimialoista vain maa- ja metsätaloudessa sekä julkisissa palveluissa ovat ongelmat työvoiman saannissa viime aikoina yleistyneet. Osaavan työvoiman saatavuus on keskeinen kasvun este elintarvikealan yrityksille ja vaikeuttaa osaltaan muun muassa nuorten metsien hoitorästeistä huolehtimista. Hallitusohjelman mukaan maaseutuyrittäjyyden houkuttelevuutta parannetaan ja luonnonvara-alan sekä elintarvikesektorin koulutusta ja tutkimusta kehitetään vastaamaan muuttuneisiin toimintaympäristön vaatimuksiin. Valiokunta korostaa, että luonnonvara-alan koulutuksessa on tärkeää huolehtia sekä huoltovarmuuden ja ruokaturvan kannalta tärkeän alkutuotannon että kansantalouden kannalta keskeisen metsänhoidon perusosaamisen säilymisestä. Maa- ja metsätaloudessa työskenteleville tulee lisäksi olla tarjolla riittävästi jatkokoulutusmahdollisuuksia.

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2024 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Maa- ja metsätalousvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 25.10.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jenna Simula ps
varapuheenjohtaja Anne Kalmari kesk
jäsen Markku Eestilä kok (osittain)
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Janne Jukkola kok
jäsen Antti Kangas ps
jäsen Teemu Kinnari kok
jäsen Milla Lahdenperä kok
jäsen Helena Marttila sd
jäsen Anders Norrback r
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Timo Suhonen sd
jäsen Eerikki Viljanen kesk
jäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Susanna Paakkola
valiokuntaneuvos Tuire Taina

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2024 vp Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Maatalouden kannattavuus, innovatiivisuus ja ruokajärjestelmän kestävyys

Maatalouden kannattavuustilanne on ollut pitkään heikko ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on aiheuttanut epävakautta tuotantopanosmarkkinoilla, ja tuottajahintoja ei ole pystytty nostamaan samassa tahdissa kuin tuotantokustannukset ovat nousseet.

Hallituksen talousarvioesityksessä todetaan, että energiansiirtymän ja ilmastonmuutoksen asettamat haasteet sekä globaalien resurssien niukkuus vaikuttavat suoraan Suomen ruokajärjestelmän kestävyys. Hallituksen panostukset maatalouden kannattavuuden parantamiseksi, tukijärjestelmän oikeudenmukaisemmaksi kohdentamiseksi ja ruokajärjestelmän kestävyysparantamiseksi ovat kuitenkin mitättömiä. Hallitus ei toimi lainsäädännön kehittämisen eikä määrärahojen uudelleenkohdentamisen puolesta. Toimettomuudesta kärsivät ennen kaikkea suomalaiset tuottajat. Kyse on suomalaisen ruuantuotannon tulevaisuudesta sekä ruokajärjestelmämme kestävydestä.

SDP:n mielestä on tärkeää, että maatalouspolitiikan ytimenä on edelleen ja jatkossakin ruoantuotanto, mutta tämän tulee myös näkyä maataloustukien kohdentamisessa nykyistä paremmin.

SDP haluaa selvittää tarkemmin passiivisten maatilojen tukipolitiikkaa ja kohdentaa tuet aidosti tiloille, joilla on tuloja ruuantuotannosta. Tilanteessa, jossa valtiontaloutta sopeutetaan jokaisella sektorilla ja myös valtion kirstun pohjat on kaivettu, ei voi olla niin, että tukia menee jopa 86 milj. euroa vuodessa tiloille, joilla ei ole tuloja maataloudesta.

Valiokunnan saaman asiantuntija-arvion mukaan maatalouden myyntituloja vuonna 2020 ei ollut 13 100 tilalla, joista kuitenkin noin 10 000 kpl oli vastaanottanut valtion tai muita tukia yhteensä noin 86 milj. euron edestä, eli 4,9 prosenttia maataloustukien kokonaissummasta. On syytä kysyä, onko tämä oikeudenmukaista ja reilua tukipolitiikkaa?

Hallituksen tulee jatkaa kotimaisen maatalouden uudistamista niin, että käytössä on monipuolinen keinovalikoima etenkin kasvinjalostusta ja uusien geeniteknologioiden mahdollisuuksia hyödyntäen. Lisäksi uudistuksia tarvitaan maaperän vesitalouden parantamisen, digitalisaation ja tuotantoeläinten hyvinvoinnin kehittämisen osalta. TKI-toiminta ja uusien ruoantuotantoteknologioiden kehittäminen osana koko ruokajärjestelmää on keskeistä. Kierotalouden ratkaisut täytyy ottaa keinovalikoimaan laajasti, mm. ravinnekierrätyksen alalla, myös samalla huoltovarmuutta parantaen. Olennaista on, että samaan aikaan ruoantuotannon markkinalähtöisyyttä, arvonalisää sekä tukipolitiikkaa kehitetään. Viennissä selkeä panostus lisäarvotuotteisiin ja samalla maataloustukien kehittäminen selkeämmin tulosperusteisiksi, jolloin on mahdollista tehostaa tuotantoa kannattavasti (esim. ottamalla heikkotuottoiset viljelymaat pois käytöstä) toteuttaa tehokkaita ilmastotoimia ja ehkäistä metsäkatoa Suomessa. Vaikka tukien uudistaminen on osa laajempaa kokonaisuutta ja ratkaistaan monin osin EU-tasolla, voidaan myös kotimaan ratkaisuihin lisätä tukien kustannustehokkuutta.

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2024 vp

Eriävä mielipide 1

Elintarvikeviennin kasvattaminen on tärkeää ja yksi viime kaudella istuneen parlamentaarisen MAKA-työryhmän esityksistä. Yksi harvoista hallituksen budjetin lisäyksistä kevään kehysriihessä koski juurikin elintarvikevientä. Ruoka-alan kasvuohjelmalle varattu 10 milj. euron rahoitus on tärkeä, mutta sen vaikuttavaan kohdentamiseen tulee kiinnittää niukkenevien budjettien todellisuudessa tarkasti huomiota. Rahoituksella on saatava aikaan vaikuttavaa toimintaa, joka kasvattaa elintarvikevientä kestävästi ja pitkäjänteisesti. Elintarvikeviennin arvon kasvattamiseen liittyvien toimien toimeenpanon kiirehtiminen on tässä asiassa ensisijaista.

Viljelijät tarvitsevat tukea vastuullisuusvaatimusten noustessa

Erityisesti pienten ja keskisuurten tilojen kyky vastata kasvavien raportointi- ja vastuullisuustietojen toimittamiseen on heikko. Viljelijät tarvitsevat tukea ja laskenta- ja neuvontapalveluita, jotta voivat toimittaa vaadittuja tietoja esimerkiksi pankkilainan saamiseksi. Talousarviossa neuvontapalveluista ollaan leikkaamassa rahoitusta. Maatalouden neuvontapalveluiden ja eräiden muiden kehittämishankkeiden määrärahasoksi ehdotetaan 4,076 milj. euroa, mikä on 1,15 milj. euroa vuotta 2024 vähemmän.

Ravinteiden kierrätys

Tehokkaalla ravinteiden kierrätyksellä voidaan kattaa 90 prosenttia kasvavan fosforilannoituksen tarpeesta. Panostukset ravinteiden kierrätykseen voisivat olla merkittävä huoltovarmuusteko, jolla voi edistää myös biokaasun tuotantoa maatalouden sivuvirroista. Talousarvioesityksessä on harmillista, että vesiensuojelun ja ravinteiden kierrätyksen toimeenpano ja edistäminen on jäänyt MMM:n hallinnonalalla lähes täysin huomioitta. Ravinteiden kierrätyksen toimenpidekokonaisuutta tulisi vahvistaa.

Kylätoiminnan tuki ja 4H-toiminta luovat elinvoimaa maaseudulle

Suomen Kylät ry on viime vuosina kylätoiminnan ja paikallisen kehittämisen kattojärjestönä onnistunut tukemaan kylien asukkaiden äänen kuulumista ja paikallista toimintaa ja toimeliaisuutta maaseudulla. Järjestö toimii maaseudun elinvoiman, turvallisen asuin ympäristön ja asukkaiden hyvinvoinnin puolesta. Suomen Kylät ry ja 19 maakunnallista kyläyhdistystä vahvistavat valtionavulla kokonaisturvallisuutta, talkookulttuuria ja paikallisten yhteisöjen hyvinvointia koko Suomessa. Verrattain pienellä tuella yhdistys on luonut vaikuttavaa toimintaa ympäri Suomen. Kylätoiminnan valtionapua leikataan talousarvioesityksessä 1,4 milj. eurosta 1,1 milj. euroon vuonna 2025.

4H-toiminta tarjoaa ympäristö- ja yrittäjyyskasvatusta nuorille. 4H-järjestöllä on tärkeä tehtävä olla mahdollistamassa lasten ja nuorten kasvua aikuisiksi, joilla on kykyä ja halua ansaita toimeentulonsa omalla työllään joko toisen palveluksessa tai itsenäisinä yrittäjinä. 4H-nuorisotyö ennaltaehkäisee syrjäytymistä, tuo harrastusmahdollisuuksia myös maaseudulle, edistää nuorten työelämävalmiuksia ja yrittäjyyttä sekä työllistää vuosittain tuhansia nuoria 4H-toiminnan valtionavustuksen määrä (mom. 30.10.55) alenee 0,15 milj. eurolla, mikä johtuu kertaluonteisen lisäyksen poistosta.

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2024 vp Eriävä mielipide 1

Hevosala

Talousarviossa Hevostalouden edistämiseen on kohdistettu määräraha n. 30,7 milj. euroa, jossa laskua 8,5 milj. euroa aiempaan (n. 22 prosenttia). Leikkaus on alalle merkittävä. Hevosala koki suuren muutoksen vuonna 2017, kun rahapelaaminen keskitettiin kokonaan valtion omistamalle vedonlyöntiyhtiölle, joka sai ainoana toimijana luvan harjoittaa vedonlyöntiä Suomessa. Hevosalta poistui tuolloin oikeus toimeenpanna rahapelejä. Hevosurheilun toiminnan varmistamiseksi arpajaislakiin otettiin säännös, jonka mukaisesti Veikkauksen tuotosta 4 prosenttia käytetään hevosurheilun ja hevoskasvatuksen edistämiseen (yhteisymmärryspöytäkirja). Ilman riittävää tukea hevosala ei kykene tekemään tarvittavia investointeja tai edes kattamaan toimintakustannuksiaan. Hevosalan rahapelaamista tulee uudistaa kestävästi ja yhteisymmärryksessä alan kanssa. Yksi selvitettävä vaihtoehto on, että toto-pelit siirretään yksinoikeusjärjestelmästä lisenssijärjestelmään. Näin raviurheilu ja raviradat vapautuvat nykyisestä valtioneuvostojärjestelmästä ja voivat itsenäisesti neuvotella toto-pelien järjestämisestä lisenssin haltijoiden kanssa. Hallituksen rahapelihanketta koskeissa asiantuntijalausunnoissa esitetään, että samassa yhteydessä paranisivat raviratojen mahdollisuudet hankkia ulkopuolista mainos- ja sponsorirahoitusta, kehittää raviurheilua ja monipuolistaa raviratojen toimintaa.

Vesihuolto säilytettävä kansallisissa käsissä

Vesihuolto on huoltovarmuuden kannalta yksi tärkeimmistä ja haavoittuvimmista sektoreista. Ilman vettä ei ole elämää ja kyse on kaikkein kriittisimmästä infrasta yhteiskunnassamme. Tämän tosiasian seurauksena on ensiarvoisen tärkeää, että vesihuollon toimintavarmuutta ja kyberturvallisuutta edistetään ja tähän osoitetaan riittävät resurssit. Vesihuoltolainsäädäntöä ollaan juuri uudistamassa. Hallituksen on säädettävä laki niin, että se toteuttaa eduskunnan tahtotilaa vesi-infran säilymisestä julkisyhteisöjen käsissä ja tilkittävät mahdollisuudet yksityistää vesilaitosinfra missään tilanteessa.

Turkistarhaus ja eläinten suojelu

Turkistarhaus on nyky maailmassa epäeettinen ja kärsimystä aiheuttava elinkeino, joka tulee kieltää Suomessa ja EU-maissa riittävällä siirtymäajalla. Hallituksen tulee valmistella laki alan kieltämiseksi sekä sosiaalisesti kestävä siirtymä tarhaajille, jotta he voivat kouluttautua uuteen ammattiin. Pitkällä aikavälillä turkistarhauksen kieltäminen tuo merkittävät säästöt valtiontalouteen kun esimerkiksi eläintautilain mukaisia korvauksia ei tarvitse enää maksaa. Esimerkiksi vuonna 2024 Ruokaviraston arvion mukaan korvauksia viranomaisen lopettamista turkiseläimistä tulee maksettaviksi yhteensä 50,7 milj. euroa.

Hallitus ei aio jatkaa määräaikaisena alun perin perustetun eläinsuojeluasiamiehen virkaa. Virka päättyi vuoden 2023 lopussa. Eläinsuojeluasiamiehen virka perustettiin vuonna 2011 SDP:n aloitteesta koordinoimaan valtakunnallista eläinsuojelupolitiikkaa. Virka on ollut katkolla mm. pääministeri Sipilän kaudella, mutta Antti Rinteen hallitusohjelmassa viran jatkamisesta jälleen linjattiin. Määräaikainen ja vaalikausittain katkeava virka ei edistä työn jatkuvuutta.

Viime hallituskaudella saatiin päätökseen pitkään valmisteltu eläinten hyvinvointilaki. Uudistettavaa, koordinoitavaa ja parannettavaa eläinten suojelun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi riittää tä-

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2024 vp
Eriävä mielipide 1

män lain jälkeenkin. Esimerkiksi lukuisat lajikohtaiset asetukset odottavat uudistamista edelleen. Eläinsuojeluasiamiehen virka tulee vakinaistaa ja sen nimi muuttua eläinsuojeluvaltuutetun viraksi.

Vaelluskalojen suojelu

Vesi- ja kalataloushankkeiden tukeminen (siirtomääräraha 3 vuotta) momentin (30.40.31) esitetty määrärahat ovat vajaan miljoona euroa pienemmät kuin vuonna 2024. Tärkeän ja menestyksekkään NOUSU-ohjelman rahoitus on niukkaa. Suomen lähes kaikki vaelluskalat ovat silmälläpidettäviä ja uhanalaisia ja niiden tilan parantamisen NOUSU-ohjelma on hankkeiden omarahoitusosuusvaatimuksineen myös hyvä esimerkki, kuinka yksityistä rahoitusta voidaan hyödyntää osana luonnonsuojelua. NOUSU-ohjelman avulla on kanavoitu yksityistä rahoitusta vaellusesteiden purkamiseen, sillä hankkeisiin tarvittava omarahoitusosuus on 50 prosenttia. Yksityisen rahoituksen merkitys vesiensuojeluun tulee tulevaisuudessa korostumaan ja on tärkeää, että tämä ainutlaatuisen hyvä kehitys ei katkea julkista rahoitusta vähentämällä. Ohjelman rahoitusta tulee vahvistaa.

Ruokaviraston toimintamenot; metsäkatoasetus ja elintarvikemarkkinavaltuutetun virka

On tärkeää, että Ruokaviraston toimintaedellytyksiin metsäkatoasetuksen toimeenpanon osalta ei tehdä leikkauksia. Kyseessä on uusi, hyväksytty asetus, joka velvoittaa yrityksiä laajasti. Asetus on epäselvä ja siten asetuksen toimeenpanoon liittyvissä asioissa tarvitaan Ruokaviraston osaamista ja tukea.

Ruokaviraston momentilta rahoitetaan myös elintarvikemarkkinavaltuutetun virka ja toimintamenot. Määräraha ei ole muuttunut vuosikausiin, vaikka valtuutetun lakisääteiset tehtävät ovat lisääntyneet. Käsittelyssä on tällä hetkellä laki elintarvikemarkkinavaltuutetun toiminnan laajentamisesta. On tärkeää, että resurssit seuraavat lakisääteisten tehtävien kasvaessa.

Metsäluonnon hoidon resurssit ja tavoitteet

Pidämme valitettavana, että maa- ja metsätalousministeriö on laskenut edelliseen vuoteen verrattuna metsäkeskukselle asetettua alustavaa toiminnallista tulostavoitetta koskien metsäluonnon monimuotoisuuden säilyttämistä. Tavoitteen mukaan monimuotoisuus turvataan ympäristötuel- la, metsäluonnon elinympäristöjen hoitohankkeilla, maanomistajalähtöisillä hankkeilla ja kulu- tuksella noin 3 600 hehtaarin alueella, kun vastaava tavoite vuoden 2024 talousarvioesityksessä oli noin 4 700 hehtaaria.

Metsäluonnon hoito (30.40.45) Metsäluonnon hoidon edistämiseen kohdennetaan budjetissa nyt sama määrä, 11,027 milj. euroa, kuin vuonna 2024. Vuonna 2023 summa oli 17,5 milj. euroa. Metsien monimuotoisuuden edistäminen on yksi metsätalouden tärkeimmistä haasteista tällä hetkellä. Metsien käyttöön kohdistetaan yhä voimakkaampaa painetta ja metsien monimuotoisuutta on vahvistettava. Talousmetsien hoidon yhteydessä ja ohessa tapahtuvaa luonnon- ja ympäristön- hoitoa tulee lisätä. Teollisuuden puunkäytön voidaan olettaa talouden elpymisen myötä kasvavan lähivuosina. Puun kasvava käyttö luo taloudellista hyvinvointia Suomeen. Samalla puunhankin-

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2024 vp
Eriävä mielipide 1

tamäärien nousu luonnollisesti lisää riskiä monimuotoisuuden heikkenemiselle. Tarvitsemme aktiivisia toimia metsien monimuotoisuuden turvaamiseksi.

Hallitus vaikeuttaa metsäalan työvoiman saatavuutta

Hallituksen tekemät päätökset vuorotteluvapaan lopettamisesta, aikuiskoulutustuen lopettamisesta, ammatillisen koulutuksen leikkauksista sekä suunnitellut muutokset ammatillisen koulutuksen perustutkintojen ja ammattitutkintojen rahoituksen perusteiden muuttamiseksi vaikeuttavat ammatinvaihtajien kouluttautumista myös luonnonvara-alalla. Näillä päätöksillä on merkittävä vaikutus metsäalan työvoiman saatavuuteen. Ammattikouluissa käytössä olevan jatkuvan haun kautta ammatinvaihtajien merkitys esimerkiksi koneenkuljettajien kouluttamisessa metsäkonealalle on jatkuvasti noussut. Tämä on tärkeä väylä alalle saada hyvin motivoitunutta työvoimaa kustannustehokkaasti. Rahoitukseen tehtyjen heikennysten takia tämä väylä kouluttaa uusia työntekijöitä alalle joutuu vaikeuksiin. Tämä tarkoittaa työvoimaongelman pahenemista metsäalan pk-yrityksissä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 25.10.2024

Piritta Rantanen sd
Helena Marttila sd
Timo Suhonen sd

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2024 vp
Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Maatalous

Lupauksista huolimatta maataloustulo ja maatalouden kannattavuus ei ole Orpon hallituksen aikana kääntynyt kasvu-uralle. Kannattavuus on suurimalla osalla maatiloista edelleen heikkoa, eivätkä hallituksen toimet luo näkymää paremmasta. Hallituksen talousarvioesityksestä puuttuvat tarvittavat toimet maatalouden kannattavuuden vahvistamiseksi. Konkreettiset maatalouden kustannuksia vähentävät esitykset, kuten tuotantorakennusten kiinteistöveron poisto, loistavat edelleen poissaolollaan.

Heikko kannattavuuskehitys näkyy hälyttävästi vähenevissä sukupolvenvaihdosten määrässä. Kotimaisen ruuantuotannon jatkuvuuden turvaamiseksi keskusta vauhdittaisi sukupolvenvaihdoksia lisäämällä verotuksessa huomioitua maatalouden sivutulot yrittäjätulon laskentaan nuoren viljelijän yrittäjätulosta ja laajentamalla korkotukilainat ja valtiontakauksen myös osakeyhtiömuotoisille maatiloille.

Ensi vuoden talousarvioesitys ei tarjoa ratkaisua maataloushallinnon pitkään jatkuneisiin ongelmiin. Ruokavirasto on ilmoittanut henkilöstön irtisanomisista ja kertonut, ettei se pysty jatkossa tarjoamaan kaikkia palveluitaan. Keskusta edellyttää, että ydintehtävät, kuten tukien maksatukset, on tästä huolimatta kyettävä suorittamaan ajallaan. Henkilöstöresurssien heikkenemisen lisäksi keskusta kiinnittää huomiota maataloushallinnon käytössä olevien tietojärjestelmien uudistamistarpeeseen. Hallituksen ja vastuuministerin tulee vähintään turvata tukien hakuun, valvontoihin ja maksatuksiin liittyvien ohjelmistojen toimivuus. Kysymys on viljelijän oikeusturvan toteutumisesta. Esimerkiksi Hyrrä-järjestelmän käsittämättömän toimimattomuuden aiheuttamat kustannukset pitää korvata täysimääräisesti esimerkiksi sukupolvenvaihdoksen tehneille viljelijöille. Ministeriön, Ruokaviraston ja koko maataloushallinnon toimivuudesta vastaa maa- ja metsätalousministeri.

Keskusta peräänkuuluttaa elintarvikemarkkinoiden reiluuttamista rakenteellisilla uudistuksilla. Maatalouden kannattavuuden ytimessä on kotimaisen ruokaketjun epätasapainon korjaaminen. Keskusta vaatii elintarvikemarkkinalain kakkospaketin kiirehtimisen lisäksi kilpailu- ja hankintalakien uudistamista. Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimivaltuuksia ollaan laajentamassa, mutta samalla tulee huolehtia siitä, että valtuutetun johtamalla toimistolla on riittävät resurssit valvontatyöhön. Keskusta on valmis kohdentamaan tähän lisärahoitusta.

Luomutuotannolle asetetut kasvutavoitteet ovat vesittymässä, ala on kriisissä ja tuotanto vähenee. Luomutuen epäloogisuudet ja epäoikeudenmukaisuudet tulee korjata viipymättä. Julkisten hankintojen tulee edesauttaa sekä lähiruuan että luomun menestymistä. Keskusta kiinnittää erityistä huomiota luomutuotannon lisääntyneeseen byrokratiaan ja tarkastusmaksujen merkittäviin korotuksiin. Hallituksen tulee tarkastella osana hallitusohjelmaan kirjattua norminpurkua myös maatalouden byrokratian merkittävää keventämistä.

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2024 vp Eriävä mielipide 2

Hallitusohjelmaan on kirjattu tavoite biokaasutuotannon kasvattamisesta Suomessa. Tästä huolimatta hallitus on vähentänyt biokaasuhankkeiden rahoitusta ja vain lisännyt päätöksillään biokaasutuotannon byrokratiaa, esimerkiksi vaatimuksella kalliista todentamisvelvoitteesta. Hallituksen esitys jakeluvelvoitteen lisävelvoitteen alentamisesta puolestaan lisää epävarmuutta biokaasutuotannon toimialalla. Investointiympäristö ei näyttäydy tällä hetkellä houkuttelevana. Lupausten vastainen politiikkaa on vahingollinen niin kestävien polttoaineiden markkinoiden kehittymisen kuin huoltovarmuudenkin kannalta. Keskusta on peräänkuuluttanut biokaasutuotannon ja käytön tarkastelua kokonaisuutena. Tämä edellyttää yhteistyötä eri ministeriöiden kesken (MMM, TEM, YM, LVM, VM).

Elintarvikeviennin kasvattaminen

Keskusta ehdottaa, että maa- ja metsätalousministeriön johdolla otettaisiin entistä vahvempi rooli ja vastuu elintarvikeviennistä, etenkin viennin koordinoinnista, elintarvikealan toimijoiden kesken. Tällä hetkellä panostukset vientiin ovat sekä euromääräisesti, että toimenpiteiden osalta liian vaatimattomia. Keskusta edellyttää hallitusohjelman mukaista rahoitusta vientiponnisteluihin sekä vaatii vientitoiminnan uudelleenorganisointia ja tehostamista. Vain siten on mahdollista saada kaivattua lisäarvoa koko suomalaiseen ruokaketjuun. Paremman maan sisäisen koordinoinnin lisäksi maamme lähetystöt ja konsulaatit ulkomailla pitää valjastaa vientitoimiin kuten on menestyksekkäästi toimittu esimerkiksi Irlannissa ja Tanskassa.

Metsätalous sekä turve

Keskusta on huolissaan metsänomistajien omaisuudensuojasta ja oikeusturvasta. Keskusta ei hyväksy harmaata suojelua, jossa suojelusitoumuksista sovitaan ohi metsänomistajan ja vieläpä ilman korvausta. Arvokkaiden luontokohteiden ja elinympäristöjen suojelusta pitää huolehtia. Suojelun tulee kuitenkin perustua ensisijaisesti vapaaehtoisuuteen ja aina täyteen korvaukseen maanomistajalle. Keskusta näkee, että vapaaehtoisten ja pidettyjen METSO- ja Helmi-ohjelmien rahoituksen väheneminen saattaa samalla vaarantaa kestävä metsätalouden harjoittamisen hyväksyttävyyden. Mainittujen seikkojen vuoksi keskusta on valmis lisäämään rahoitusta vapaaehtoisen luonnonsuojelun METSO- ja Helmi-ohjelmiin.

Keskusta haluaa vahvistaa yksityisten metsänomistajien asemaa ja kotimaista omistajuutta. Toisin kuin Orpon hallitus, on keskusta valmis korottamaan metsävähennyksen jo ensi vuoden alusta 75 prosenttiin. Selitys valmistelijoiden ajanpuutteesta ei vaikuta uskottavalta, koska kyse on vain yhden numeron muutoksesta pykälässä. Metsävähennys maksaisi itsensä takaisin lisäämällä aktiivisuutta metsäsektorilla.

Keskusta on huolissaan metsiemme omistuksen valumisesta rahastojen ja ulkomaisten sijoittajien käsiin. Tämä merkitsee jo nyt vuositasolla miljoonien eurojen verotulojen menetystä. Keskusta on valmis korjaamaan sijoitusrahastojen verosääntelyn pikaisesti EU-oikeuden mukaiselle vaatimustasolle. Yksityisen maanomistuksen asemaa tulee vahvistaa kehittämällä lainsäädäntöä esimerkiksi Ruotsin Jordförvärvslag:n mallin mukaan, jolloin ulkomaisten sijoittajien maanostoa voitaisiin estää.

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2024 vp
Eriävä mielipide 2

Keskustan mielestä hallituksen linjaama totaalinen turvetuotannosta luopuminen on huoltovarmuuden kannalta väärä päätös. Turpeen käytön alasajo ja toisaalta tuontihakkeen loppuminen ovat sekoittaneet puumarkkinoita, ja osaltaan johtaneet jopa tukkipuiden päätymiseen lämpökattiloihin. Kasvu- ja kuiviketurpeen saatavuus on välttämätöntä turvata tulevinakin vuosina. Ominaisuuksiltaan vastaavaa korviketta ei toistaiseksi ole olemassa.

Kalastus ja riistanhoito

Keskusta katsoo, että suurriistan kannanhoidollinen metsästys tulee jälleen mahdollistaa. Korkeimman oikeuden laintulkinnan vuoksi kannanhoidollinen metsästys on käytännössä estynyt. Kannanhoidollisen metsästyksen salliminen edellyttää siksi kansallisen lainsäädännön uudistamista. Keskusta on pettynyt hallituksen hitauteen lainvalmistelussa. Mikäli maa- ja metsätalousministeri Essayah ei ole valmis tuomaan esitystä eduskunnan käsiteltäväksi, vetoaa keskusta maa- ja metsätalousvaliokuntaan, että se ottaisi käsittelyyn keskustan tekemän lakialoitteen metsästyslain uudistamisesta Ruotsin mallin mukaan. Petovahinkokorvaukset ovat kasvussa ja korvausmäärä lähentelee jo EU:n myöntämän maksuvaltuuden ylärajaa. Kannanhoidollisen metsästyksen mahdollistaminen vähentäisi merkittävästi valtiontalouden kustannuksia petokorvausten pienentymisen sekä erilaisten susihankkeiden vähentyneen tarpeen myötä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 25.10.2024

Anne Kalmari kesk
Eerikki Viljanen kesk

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2024 vp
Eriävä mielipide 3

Eriävä mielipide 3

Perustelut

Vasemmistoliitto ei voi yhtyä maa- ja metsätalousvaliokunnan kantaan.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala on avainasemassa luontokadon ja ilmastokriisin pysäyttämisessä. Tämän pitäisi näkyä paljon vahvemmin ympäristötoimien rahoituksessa. Nykyisellään reilun vihreän siirtymän toteuttamiseen tarvittavat budjetin lisäpanostukset uupuvat. Päinvastoin talousarviossa esitetään lisää leikkauksia ilmaston ja ympäristön kannalta keskeisiin määrärahoihin.

Isona puutteena talousarvioesityksessä voidaan maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan osalta esittää se, ettei luontokatoa ole tunnistettu yhtenä toimintaympäristön muutostekijöistä. Luontokadon huomioimatta jättäminen näkyy myös hallinnonalan rahoituksessa. Pääluokan 30 (MMM) yhteiskunnallisissa vaikuttavuusarvioinneissa ei ole huomioitu maankäyttösektorin ja maatalouden päästöjen vähentämisen tavoitteita ja hiilinielujen vahvistamista, vaikka näin on tehty monien muiden ministeriöiden hallinnonaloilla. Tämä ei ole vastuullista sellaisen budjettisuunnittelun näkökulmasta, joka ottaa vakavasti Suomea sitovat ilmastotavoitteet.

Maankäyttösektori

Maankäyttösektorin nettonielun kasvattaminen kiireesti on akuutein ilmastopoliittinen haaste Suomelle taakanjakosektorin päästövähennysten jouduttamisen ohella. Tähän mennessä hallitus on laiminlyönyt maankäyttösektorin ilmastotoimet täysin. Hallituksen tulisi palauttaa määrärahat turvepeltojen ilmastotoimille sekä lisätä pääluokkaan 30 uusi momentti, jolta rahoitetaan kosteikkoviljelyn tukemista. Kosteikkoviljely on yksi erittäin kustannustehokkaaksi ja vaikutuksiltaan merkittäväksi todettu toimi. Myös joutoalueiden metsitystuki tulisi palauttaa yhtenä tehokkaana keinona hiilinielun vahvistamiseksi.

Talousarvioesityksessä määrärahoja tulisi uudelleenohjata ”puuntuotannon kestävyys turvaamiselta” metsäluonnon hoidon edistämiseen. Valtaosa puuntuotannon kestävyys turvaamiseen osoitetusta määrärahasta kohdistetaan ympäristölle haitallisiin toimiin. Sillä ylläpidetään kuitupuun tuotantoon keskittyvää metsätaloutta, joka nojaa vahvasti jaksolliseen metsänkasvatukseen ja jonka vaikutus suomalaiselle metsäluonnolle on tuhoisa. Avohakkuuseen huipentuva jaksollinen metsänkasvatus tuhoaa metsäelinympäristön täysin ja vaatii mittavaa maaperän muokkausta, kun metsää halutaan istuttaa uudelleen. Tämä ei ole johdonmukaista hiilinielun parantamisen kanssa. Määrärahoja tulee kohdistaa aitoihin luonnonhoitotoimenpiteisiin, joilla turvataan metsäluonnon monimuotoisuus ja suojellaan yksityismetsiä.

Ensi vuoden talousarviossa hallitus on jälleen leikkaamassa määrärahoja Suomen metsäkeskuksetta, mikä tarkoittaa käytännössä vähäisempiä resursseja luonnonhoitoon. Osa METSO-ohjelman toteutuksesta on metsäkeskuksen vastuulla. Lisää ympäristötoimia talousmetsissä tarvitaan, ja näihin liittyvää toteutusta, neuvontaa ja valvontaa olisi tärkeää pystyä tekemään kattavammin. Leikkaukset metsäkeskuksen toimintaan eivät edesauta tätä. Samalla hallitus laskee metsäkes-

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2024 vp
Eriävä mielipide 3

kukselle asetettua alustavaa toiminnallista tulostavoitetta koskien metsäluonnon monimuotoisuuden säilyttämistä, vaikka sitä olisi perusteltua pikemminkin korottaa.

Metsähallituksen 125 milj. euron tuloutustavoitetta tulisi alentaa, jotta varmistutaan siitä, että valtion metsien hakkuumäärät eivät lisäänty. Liian suuret hakkuut ovat puuston kasvun hidastumisen ohella pääsyy Suomen romahtaneelle hiilinielulle. Lisääntyneet hakkuut ovat uhka paitsi hiilinielulle, myös luonnon monimuotoisuudelle. Tällä hetkellä peräti kolme neljäsosaa Suomen metsäluontotyypeistä on uhanalaisia. Hallituksen pitää muotoilla sellaiset vanhojen metsien suojelukriteerit, joilla pystytään suojelemaan kaikki arvokkaat metsät tieteellisen tutkimustiedon mukaisesti ja linjassa EU:n biodiversiteettistrategian alaisten tavoitteidemme kanssa.

Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma (MISU) tulisi päivittää tällä hallituskaudella, ja sen toimeenpanolle on allokoitava riittävä rahoitus siinä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Ympäristön- ja luonnonsuojelun lisärahoituksen menot voitaisiin kattaa esimerkiksi ottamalla käyttöön maankäytön muutosmaksu ja biomassan polton verotus sekä vähentämällä ympäristölle haitallisia tukia.

Kalatalous

Vesiensuojelun rahoituksesta leikataan sekä ympäristöministeriön että MMM:n hallinnonalalla. Vesistöjen tilanne Suomessa on heikko. Itämeren luontotyypeistä uhanalaisia on 24 prosenttia, Itämeren rannikon luontotyypeistä uhanalaisia on 58 prosenttia ja sisävesien sekä rantojen luontotyypeistä uhanalaisia on neljännesosa. Itämeren kalakantojen kehitys on ollut viime vuosina erityisen heikkoa, osin tunnistamattomista syistä. Vaelluskalakantojen tilan parantaminen edellyttää merkittäviä lisäyksiä NOUSU-ohjelman rahoitukseen, ja ensi vuoden talousarviossa esitetyt leikkaukset tulisi perua.

Ruoantuotanto

Luomutuotantoon ei ohjata riittävästi tukea, vaikka nimenomaan lannoitteita ja kasvimirkkyjä vähentämällä myös vesistöjen ja luonnon kunto saataisiin paranemaan kestävästi. Luomalla parempia kannustimia luomutuotannolle voidaan myös vähentää tuontilannoiteriippuvuutta ja siten vahvistaa huoltovarmuutta. Maatalouden tukia on mahdollista kokonaisvaltaisemminkin uudelleenohjata hallinnon sisällä siten, että kannustetaan entistä vahvemmin ympäristön tilaa parantavaan toimintaan.

TKI-rahoituksessa tulisi näkyä kiireellinen tarve leikata ruoantuotannon päästöjä. Kasvipohjainen maatalouden ja elintarviketuotannon arvoketju tarvitsee arviolta noin 200 milj. euron investoinnit vuoteen 2030 mennessä, eli noin 34 milj. euron vuosipanostukset. Kasvipohjaiseen ruokavalioon siirtyminen on yksi tehokkaimpia keinoja hillitä päästöjä ja globaalia metsäkatoa. Näiden lisäksi kasviproteiinien viljely kotimaassa vahvistaa ruokajärjestelmämme huoltovarmuutta ja parantaa ruokaturvaa. Jotta kasvipohjaisen ruoan potentiaali saadaan täysin hyödynnettyä, merkittävässä murroksessa olevaa alaa on tuettava.

Valiokunnan lausunto MmVL 19/2024 vp
Eriävä mielipide 3

Lopuksi

Turvetuottajien siirtymätukia olisi jatkettava ja turkistarhaukselle laadittava alasajo-ohjelma, joka mahdollistaa tarhaajille siirtymisen uusien elinkeinojen pariin. Turkistarhaus elinkeinona on tullut tiensä päähän. Sen yhteiskunnallinen hyväksyttävyys on romahtanut, ja samalla se painii vuodesta toiseen yhä pahemmissa kannattavuusvaikeuksissa. Ei ole oikein eläimille, tarhaajille eikä veronmaksajille, että tätä kuolevaa alaa pidetään keinotekoisesti hengissä. Luopumistukijärjestelmän avulla tarhaajille voitaisiin turvata oikeudenmukainen siirtymä taloudellisesti kannattavien ja tulevaisuudenkestävien elinkeinojen piiriin, hallitusti.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että eduskunta lisää luvun 30.64 perusteluihin maininnan, että Metsähallituksen tuloutustavoite on arvioitava uudelleen metsien kestävä käyttö huomioiden;

että eduskunta ottaa talousarvioon uuden momentin pääluokkaan 30 ja lisää momentille 30 000 000 euroa kosteikkoviljelyn rahoittamiseen;

että eduskunta vähentää 10 000 000 euroa momentilta 30.40.44 jaksollisen metsänkasvatuksen tuista;

että eduskunta lisää 10 000 000 euroa momentille 30.40.45 talousmetsän luonnonhoidon tukiin;

että eduskunta lisää 34 000 000 euroa momentille 32.20.40 kasvipohjaisen ruoan investointiohjelman käynnistämiseksi;

että eduskunta lisää talousarvioon uuden alamomentin luokkaan 32.30 ja lisää sinne 20 000 000 euroa käytettäväksi turkisanalan toimijoiden luopumisavustuksiin;

että eduskunta lisää 200 000 000 euroa momentille 35.10.21 luonnonsuojelun menoihin;

ja että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 25.10.2024

Veronika Honkasalo vas